Синиця серед політичних партій.

Читачі пам'ятають певне байку про ту синицю, що збіралась море запалити, і знають, що й вийшло з того заходу. Море, як було—так і осталось, холодно всміхаючись своїми просторами неосяжними, а горопашна синичка зажила замість слави великого сорому на очах численного гурту свідків, яких сама ж і понаскликала на свою голову, й мусила тікати без вісти.

Це, звичайно, тільки комедна пригода; з синиці та її заходів невдатних можна тільки глузувати за те, що вона так зважливо підняла на себе таке непомірне діло, не розважившись наперед своєї сили. Але вже зовсім таки не до сміху буває, коли слідом тієї хвастовитої синички йдуть чи то поодинокі люде, чи навіть цілі партії політичні в громадських справах. Серьозні справи вимагають насамперед серьозного до себе відношення і класти їм підвалиною порожні похвалки та непомірні хвастощі—значить псувати діло й наперед на неминучу загибель його призначати. Та й того мало, бо таке відношення вбиває віру в саму справу й серед громадянства, що не завжди може відразу розібрати, з ким має діло, й покладатиме иноді великі надії на діячів з породи хвастовитих синиць. І от коли життя зриває з їх покривало, з похвалок та хвастощів зіткане, тоді повстає реакція в формі зневіррів до самої справи: цілком натурально, що люде, яких одурено не йматуть віри навіть там, де їх ніхто вже не дурить і де справді робиться якась користна робота. Нічого гіршого немає, як на громадсько-політичній роботі підбільшувати свою силу, перебор-

щувати що до наслідків своєї праці, лякати ворога вигаданими страхами на зразок того, як недавно ще китайці лякали японські панцирники роззявленими люто пащеками дерев'яних драконів на своїх нікчемних кораблях. Це азбука громадсько-політичного життя, хоч не всюди й не всі пам'ятають про неї.

Кожного разу пригадується мені ота синиця й оця азбука, коли натраплю де-небудь на друковану звістку про діяльність так званої Української Спілки („Украинскій Союзъ россійской с.-д. рабочей партіи"). А звісток тих буває таки чимало: добре, ніврoку їй, вміє горлати про себе ця організація, що не знати, з якої причини й на віщо прибрала собі українську одежу. Бо ж українського у Спілки—як кіт наплакав, або й того нема: саме-го ім'я, в яке не вкладається жадного змісту; української навіть мови Спілка не вживає і не диво таких спільчан зустріти, які на запитання—чого їхня партія зветься Спілкою і чим саме вона українська—нічого не здолають, бідолашні, відповісти; становище до українських партій вона займає неприхильне і спеціяльно бореться проти ідеї української автономії. Про це згадую тут тільки між иншим, бо маю на меті сказати де-що взагалі про діяльність Спілки.

Мало не кожна звістка про Спілку починається з запашних фіміямів, мало не кожна підкреслює, що робота її просто таки аж кипить. „Въ Спилкѣ, несомнѣнно, жизнь бьетъ живымъ ключемъ",—так, напр., починає якийсь спільчанин свого листа з Київа („Сельская работа въ Спилкѣ") в 2-му номері „Соціал-демократа" і подає зараз же зразки тієї кипучої роботи. Київщина, Поділля, Волинь, а також деякі повіти на Полтавщині—це „район Спілки", тут вона ніби неподільно панує, так, що инших партій

людям на село хоч і не потикайся; вона завела тут численні організації серед селянства, тисячі партійних селян працюють і ширять поміж народом ідеї Спілки. Море народніх мас от-от запалає бажанням нового життя,—і все це зробила Спілка, це вона викликала й організувати зуміла той могучий рух, це вона надала йому планомірні форми й поставила спасенну мету. Просто якась Аркадія щаслива, той „район Спілки", де нема темноти, бо розвіяв її ясний промінь свідомости,—подумаєш, наслухавшись голосних реляцій Спілки, а почнеш ті реляції на фактах вивіряти—побачиш щось зовсім инше. Я, напр., бував по селах як-раз у тому „районі" і—дивне діло—з власного досвіду довідався, що Спілку доводиться рошукувати навіть удень з свічкою, та й рошукавши її нарешті, нічого того не знайдеш, про в'що в реляціях пишется. Скажуть може, що це залежить від обставин конспіративної роботи, за яких багато де з чим, хочеш-не-хочеш—а мусиш таїтися. Певно, це так, але ж кожна організація працює серед таких самих обставин, а проте справжню роботу раз-у-раз таки видко буває, це раз, а друге—придивімось лишень краще до того, що про себе говорить сама ж таки Спілка. Згаданий лист в „Соціалдемократѣ" докладно оповідає про роботу Спілки на Україні і я з відомостей цих і скористуюсь.

За час своєї не дуже то довгої праці на селі спілка ніби то витворила серед нашого селянства цілі кадри свідомої соціял-демократії, що нічим не ріжниться від мійських робітників. Число партійно-організованого селянства подано тут щось на 6,000 чоловіка й автора листу особливо тішить обіцянка „Головного Комітета Спілки"—„показать на конференціи настоящихъ партійныхъ товарищей въ свиткахъ и съ мал россійскимъ говоромъ". Я згожуюсь, що це дуже гарна декорація буде, але тільки-но декорація, бо зараз же автор листу подає такі зразки „свідомости" товаришів у свитках, а коли хочете, то й своєї власної, які зовсім виразно показують, що діло йде тут тільки про декорацію,—не більше. С.-р.,—каже, напр., автор, — на селі не мають ніякого грунту; селяне певні, що з ними хіба побалакати можна, а щоб діло робити—то вже ніяким світом. Виходить це з того, що десь якийсь с.-р., не вважаючи на всю красном вність свою, „упорно" мусив вислухувати від селян таку відповідь: „Ни, мы дали подписку Степану Ивановичу, что мы соціалъ демократы"... Добра мені свідомість, та добрий же і Степан Іванович той, бо на саму свідомість не покладається, а забезпечує її „підпискою", —„комерческа", видко, голова з його! Не згірший і сам автор, що такими подіями міряє свідомість своїх партійних товаришів, подаючи оту нісенітницю зазнаку соціял-демократичного впливу на селянство. Та далі знайдено ще цікавіші відомості. Автор говорить, напр., про настрій на селі й виходить це у його дуже програмово: селяне, певна річ, і слухати про поділ землі не хочуть, їм мало у-ві-сні не ввижаються великі економії з капіталістичним господарством, тільки під доглядом муніципалітетів (в програмі, бачте, „муніципалізація землі" стоїть); вони навіть „люблять говорити", що, мовляв, „хорошо бы всѣ хаты рушить (sic) и построить одинъ большой дворецъ", дарма що цього програма спілки певне вже не вимогає їй важко було б ділий „районъ" упхати в один „дворецъ", хоч би й який великий він був. Звичайний тип селянського руху, каже автор, виявляє багато анархичного елементу (розумій — аграрний терор),—нічого цього в щасливій Аркадії, де панує спілка, нема. Як що ж і тут трапляється, що селяне нищать хліборобські машини по економіях, то це вже не з анархичної опери спів, а тільки-но цілком з погляду автора законий спосіб „пролетарской борьбы". І виходить знов чудово: коли селянин потрощить машину не в „районі Спілки"—ганьба йому, бо це анархія, коли ж у районі—хвала, бо це ж, бачте, „пролетарська" боротьба. От як розуміє сам автор боротьбу пролетарську і от яка вигода жити тільки в близькому сусідстві з Спілкою!

Од теоретичних, мовляв, справ обернемося ще до практичної роботи спілки. Минулого літа робота ця головним робом ішла коло двох справ — організації хліборської змови (страйків) та думської кампанії. За час змови спілка ніби зміцнила страшенно свій вплив (тоді саме й придбала вона тих 6,000 членів, про яких згадувано вже) і спеціяльними страйковими комітетами звязала мало не ввесь „районъ" свій в одну величезну організацію. Скидайте лишень шапку перед Спілкою, — наче промовляє автор листу, подаючи відомості про таке справді грандіозне діло. Але знову дивна річ! Саме під час хліборобської змови довелось мені побувати по тих місцях де змова провадилася, чи не найкраще (Липовецький повіт у Київщині та Могилівський на Поділі), довелось багато розмовляти з селянами з приводу причини й форм руху і—нігде й жадного слова про Спілку та її організаційну роботу я не почув. Навпаки, враження з тих розмов та спостережень було таке, що змова зовсім не була ким-будь організована, а повстала, можна сказати, стихійно, розвивалася на грунті невимовно тяж-

кого економичного життя й коли провадилася взагалі досить видержано, то сприяла цьому вся сума подій останнього часу в Росії. А Спілка прийшла вже на готовеньке, або — краще ска авши— попросту приписала собі на рахунок увесь рух, витворивши до речі в своїй фантазії й грандіозну організацію селянства на широких просторах України. Коли б инакше було, то автор напевне, замість фантастичних мрій, подав би далеко скромніші, але за те більше на правду схожі факти.

Думська кампанія,—пише автор листу далі, виявила теж „блестящіе результаты". Але ж насамперед незрозуміло, яку саме кампанію має він на увазі. Відомо ж бо, що вибори до Першої Думи Спілка, як соціял-демократична організація, бойкотувала, а з другого боку той район, який за свою власність уважає Спілка, як-раз нічого блискучого в Думі й не виявив. Навпаки, з Поділля до Думи пішли сами за себе несвідомі селяне, з яких дехто цілував навіть в руку чиновника, що порядкував виборами; такі ж самі селяне на спіл з великими панами-аграріями пішли і з Волині, а вкупі подоляки з волинцями складали, здається, головний контінгент славетного „ерогинскаго общежитія" на Кирочній вулиці в Петербурзі. По Київщині вибори дали, правда, инший склад селянських послів, але зовсім не Спілка до того рук доложила, а тільки знов хоче на готовеньке вместиться. Це все факти кожному відомі, але авторові треба ж довести чимсь свою фразу про блискучі наслідки думської кампанії; тільки ж як од великого до смішного часто бувае лиш на один ступінь ходу, то й він з грандіозної організації народніх мас сторч головою звалився на дріб'язкові особисті плетки. „Масса,— пише він, —настолько пропиталась соц.-дем. идеями, что кадетъ Грабовецкій—членъ Думы, пріѣхавъ давать отчетъ избирателямъ, побоялся назваться кадетомъ, поджалъ хвостъ (!) и говорилъ крестьянамъ, что онъ тоже соц.-дем., а что къ кадетамъ такъ онъ „пошелъ только посмотрѣть, что въ ихъ партіи дѣлается". Варто ж було й город городити і коло думської кампанії захожуватись, щоб таких блискучих наслідків дочекатися!

Оце вам про минулу діяльність Спілки, але автор малює деякі перспективи також що до будущини, кажучи, що Спілка найбільшу мала увагу звернути на дві паралельні кампанії—рекрутську й виборчу. Листа датовано 12 вересня,—отже хоч дещо з того, що належало тоді до будущини, також минувшиною вже зробилось, і це добре тим, що знову голосні реляції можна вивірити фактами. Про рекрутську кампанію лист докладно не говорить, але додатком до його може бути напрукований в тому ж таки номері „Соціалдемократа" допис із Київа, одним днем датований і мабуть тому самому авторові й належний, бо починається од слова до слова так, як про рекрутську кампанію говориться і в листі. З допису довідуемось, що під впливом Спілки відозва „про рекрутів" дуже популярною зробилась серед селянства: на неї вже тоді пристало було близько 60 сіл по сквирському й васильківському повітах а також увесь уманський повіт і „несомнѣнно,—додає допис,—что и всѣ уѣзды пойдутъ за этимъ ядромъ",—отже ціла Київщина. Так само справа стоїть на Поділлі й на Полтавщині по де-яких повітах. Нарешті 14 вересня „Головний Комітет Спілки" ухвалив проводити в життя свою постанову що до рекрутів, „пока не будетъ Думы". Читаючи звістки оці та бундючну резолюцію Комітету, можна подумати, що Спілка вже запалила море народніх мас і досить їй лиш гасло подати, щоб лави борців несчисленними колонами рушили на боротьбу за кращу долю. Але... час рекрутчини минув і ми не чули, щоб де було так, як нахвалялась Спілка. Море й не ворохнулось, не то не запалало, коли заходилась коло його наша синиця, чи то пак—Спілка. Мимоволі зринає питання: та чи ж була у неї хоч іскорка невеличка того вогню, з яким тільки й можна такі справи починати, і чи не орудувала вона нікчемним дерев'яним драконом?..

Що до виборчої кампанії, то ще в вересні, як читаемо в тому ж самому листі, де-хто з спілчан радив роспочати агітацію за те, щоб прискорити вибори й перевести їх „революційним" шляхом „черезъ всѣ инстанціи и создать на этой почвѣ широкую организацію". Признаюсь, я не можу втямити гаразд, як саме це можна було зробити, але тепер кожному вже видко, що це теж була порожня похвалка і що цим разом також море народніх мас лишилося непорушним, неначе падькалась коло його не „міцна" та „впливова" партія, а якась нещасна синичка.

Та чи ж і падькалась?—от іще велике питання. Принаймні перегляд звісток, що виходять од самих же спільчан, як от хоч би лист в „Соціалдемократѣ" дае серьозні підстави до такого питання. В тих звістках ми раз-у-раз бачимо операції з поважними цифрами та широкими просторами та сміливими кампаніями, але приглянувшись ближче, переконаемось, що круглі цифри та блискучі кампанії красуються тільки на стовпцях прихильних до Спілки газет, а широкі простори—на географичних картах. Дійсність розбиває ті хвастовиті похвалки, а що до впливу спілки на широкі маси селянства, то його як-раз і непомітно. Вештаючись по Вкраїні й зустрічаючись з людьми з ріжних кутків нашої землі, я роспитував їх про всякі організації, і характерно, що про Спілку мені й одного разу не довелося що не-будь почути, хоч про инші партії селяне знали й залюбки оповідали про них цікаві речі. Можу послатися тут також на практику й инших людей, які теж роспитували і з такими самими результатами. Я не можу припустити, щоб це був якийсь випадковий результат: величезна організація— то ж не голка в скирті сіна, тисячі партійного селянства не можуть же зникнути так безслідно, щоб і допитатися до їх не можна було. Далеко певніша инша думка, а саме—що широкі простори, поважні цифри і блискучі кампанії існують лиш в головах усяких дописувачів, що несвідомо, може, для себе самих ідуть шляхом славетної синиці, не думачи, куди той шлях їх може доправадити. З тих же дійсних фактів, які про спілку видомі, можна вивести, що з нею діло стоїть далеко не так блискуче, як про це в реляціях пишеться, бо навіть ті її не дуже численні організації, які безперечно є,—й ті не дуже то міцно з нею звязані й легко ламають специфічні принципи спілки, дарма, що може самому Степанові Івановичу „подписку цали" їх додержувати. Мені пригадується факт, про який оповіщено було в одному з літніх номерів покійної „Громадської Думки". В якомусь селі сквирського повіту селяне під впливом агітатора з спілки написали були приговора в звичайному спільчанському дусі, але другого ж дня зібралися знов і одноголосно ухвалили додати ще пункт про автономію України,—пункт, який найбільше спілці очі коле й проти якого вона спеціяльного зуба має. Це сталося в найкращій, як сами спільчане до того хвалилися їхній організації і, на мою думку, це такий для спілки скандал, якого ніякими мифичними Степанами Івановичами, наївними підписками та порожніми хвастощами й похвалками не затушкувати.

Синиця, кажуть, мальована птиця. Тако ж мальованою про людське око організацією видається мені й спілка. Ставши одразу на цілком ненормальний грунт асимиляційної роботи серед українського народу, вона фатально призначила собі таку ж і долю ненормальну. Не вважаючи на впевнення, дійсної роботи на селі у неї нема, та й не може бути, бо не з того краю вона до неї заходить, і от, щоб себе і власну невміліть виправдати, починаються грандіозні операції круглими цифрами й широкими просторами.... в реляціях та на географичних картах. Але за гучною занадто фразою ніколи не бувае дійсного змісту. Незрозуміло тільки, на віщо ж здалися всі ті голосні похвалки? Кого дурити, кого туманити думае ними наша синичка? Яке море ними запалити?... На ці питання може бути одна тільки відповідь. І відповідь цю дае невблаганне життя, що сміється з усяких синиць, хоча б у які пишні шати вони прибірались, і схиляється тільки перед справжніми робітниками, що вміють без голосної фрази працювати, що без порожніх похвалок несуть народові справжне діло, тверезу, творчу роботу.

Та до того нездатні синиці. Раніше, чи пізніше, а таки мусять вони зійти з того поля, що дожидае діла, а не гучної фрази, справжніх робітників, а не порожніх хвальків...

С. С—ць.